

Directie
Criminaliteitspreventie

Ministerie van Justitie

Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage
Telefoon 070-3706710 Telefax 070-3459246

**Beleids-
voorbereiding
en onderzoek**

Merken
van
goederen

Bureau
Landelijk Coördinator
Voorkoming Misdrijven

Alleen maar merken als het kan werken

Den Haag, april 1991

© Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven

1 Inleiding

Sinds het begin van de tachtiger jaren worden door het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven projecten ondersteund, die het merken van goederen beogen. De Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven acht het van groot belang dat wordt nagegaan of het ondersteunen van deze projecten op grond van de ervaringen met het merken van goederen nog steeds te rechtvaardigen valt.

De centrale vraag daarbij is of het merken van goederen aan de belangrijkste doelstelling beantwoordt, met andere woorden of het merken van goederen een effectief middel is in het terugdringen van inbraak c.q. diefstal van goederen. Met het oog hierop heeft de Landelijk Coördinator door Bureau Criminaliteitspreventie van Dijk en van Soomer BV een overall-evaluatie laten uitvoeren, die gebaseerd is op een inventarisatie van binnen- en buitenlandse literatuur over het merken van goederen.

Het merken van fietsen blijft daarbij buiten beschouwing, omdat hier in het kader van het hoofdstuk fietsendiefstal van het Basisboek Criminaliteitspreventie (dat momenteel geheel wordt herzien) apart aandacht aan zal worden geschonken.

In hoofdstuk 2 zullen de belangrijkste doelstellingen en voorwaarden kort de revue passeren. De uitgangspunten voor het merken van goederen zijn bij de introductie in Nederland vastgelegd in de publikatie 'Goed gemerkt; Een Nederlandse variant van Operation Identification' (Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, augustus 1982). Tevens is in deze publikatie reeds een aantal voorwaarden gesteld waaronder merken zou kunnen werken.

Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de belangrijkste evaluatieresultaten van binnen- en buitenlandse literatuur gepresenteerd.

Tenslotte wordt in hoofdstuk 4, op basis van die evaluatieresultaten, het standpunt van de Landelijk Coördinator ten aanzien van het merken van goederen weergegeven en wordt een aantal algemene aanbevelingen gedaan over toekomstige activiteiten op het gebied van het merken van goederen.

2 Doelstellingen en voorwaarden merkprojecten

2.1 Doelstellingen merkprojecten

In de 'conceptie-nota' van Goed Gemerkt in Nederland (Goed Gemerkt; een Nederlandse variant van Operation Identification 1982) worden de volgende doelstellingen onderscheiden:

1. verlaging van de kans op diefstal en inbraak onder deelnemers;
2. remming van het algemene niveau van inbraak en diefstallen;
3. verbetering van terugbezorging van gestolen goederen ¹;
4. verhoging van de aangiftebereidheid;
5. verhoging van de bereidheid tot het treffen van (andere) preventieve maatregelen;
6. verbetering van de relatie politie-publiek.

Hierbij kan worden aangetekend dat een duidelijke ordening (in hoofddoelstellingen en nevendoelstellingen) van deze doelstellingen ontbrak. Met het oog op de beoordeling van merkprojecten is een dergelijke ordening echter essentieel.

De eerste twee doelstellingen hebben beiden betrekking op de veronderstelde preventieve werking van het merken en vormen daarmee de preventieve hoofddoelstelling van het merken van goederen.

De derde doelstelling heeft betrekking op de betere mogelijkheden voor de politie om gemerkte goederen (in vergelijking tot niet-gemerkte goederen) bij de oorspronkelijke eigenaar terug te bezorgen. Hierbij kan worden aangetekend dat deze doelstelling in 1982 van weinig belang werd geacht ². Dit bleek naderhand een beoordelingsfout te zijn. Uit interviews met burgers en politie (Roëll 1983 en Roëll en Linckens 1984) blijkt dat zij het grootste belang juist bij deze doelstelling leggen.

De doelstellingen vier tot en met zes zijn in feite slechts nevendoelstellingen van het merken. Dat wil zeggen dat alleen het realiseren van deze doelstellingen voor de Landelijk Coördinator onvoldoende legitimatie biedt om het merken van goederen te propagieren en te ondersteunen.

2.2 Voorwaarden merkprojecten

Kort samengevat werden in 1982 de volgende voorwaarden aan merkprojecten gesteld.

1. Geschikt registratienummer: de postcode + het huisnummer wordt voldoende uniek geacht voor koppeling naar aangiften.
2. Werving voldoende deelnemers: er moet in deelnemende gemeenten naar gestreefd worden om snel (tussen een half en één jaar) een hoge (tenminste 40%) deelnamegraad te bereiken ³. Van deelnemers wordt verwacht dat zij hun goederen merken en door middel van stickers (of borden) afficheren dat zij deelnemer zijn.

¹) Voor de goede orde dient te worden opgemerkt dat de eigenlijke formulering luidde: "het terugbrengen van gestolen goederen". Deze formulering is echter onduidelijk en is derhalve aangepast.

²) De gevolgde redenering luidde als volgt: als het hoofddoel gelegen is in het voorkomen dat gemerkte goederen worden gestolen, is het dubbelzinnig om tevens het verbeteren van de terugbezorging van gemerkte goederen als hoofddoel te kiezen.

³) Hierbij dient te worden aangetekend dat dit percentage van 40% destijds met 'de natte vinger' is vastgesteld. In een Zweedse publikatie (Knutson, 1984) wordt op theoretische gronden berekend dat het deelnemerspercentage op 90% zou moeten liggen om een vermindering van het aantal inbraken te bewerkstelligen.

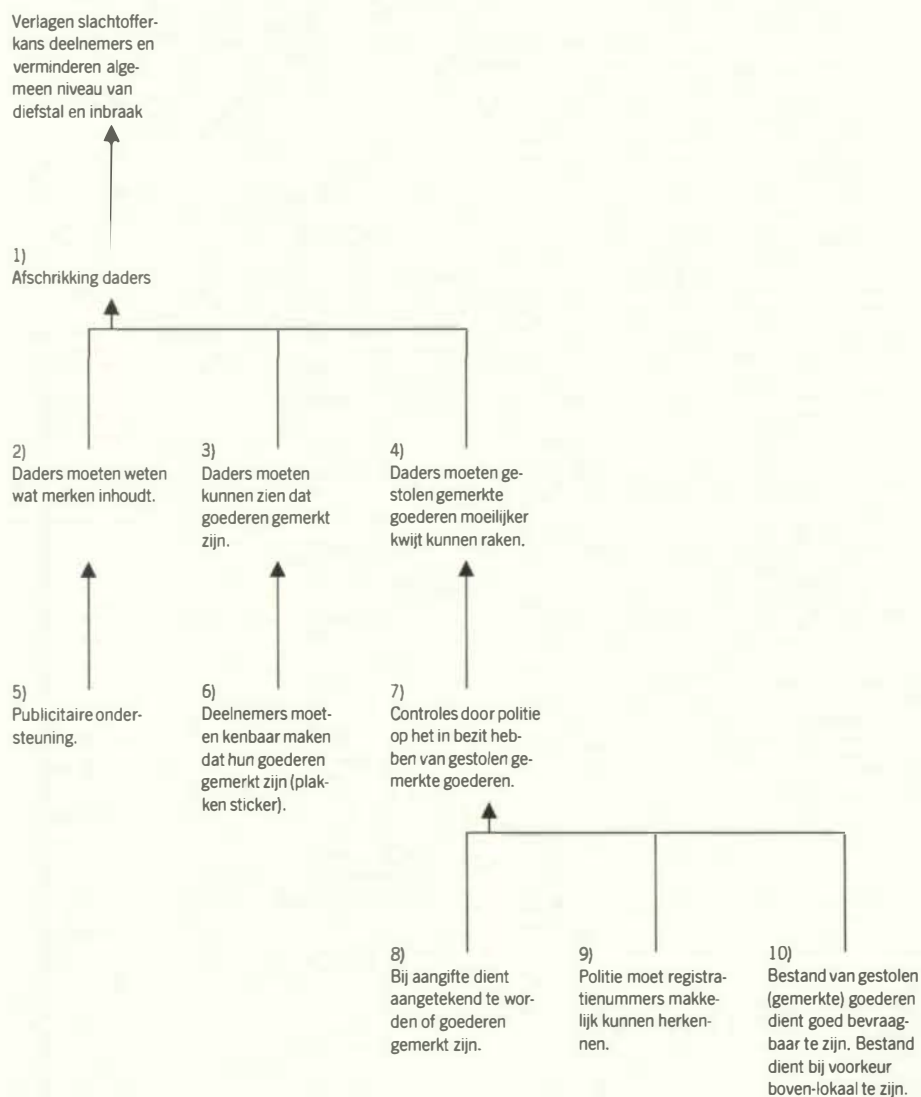
3. Gerichte publicitaire ondersteuning is noodzakelijk. Enerzijds om voldoende deelnemers te werven; anderzijds om (potentiële) daders op de hoogte te brengen en daarmee een afschrikkend effect te kunnen bewerkstelligen.
4. Aandacht voor gemerkte goederen bij opsporing en helingbestrijding. De politie moet er in het kader van een merkproject voor zorgen dat:
 - bij de aangifte wordt aangetekend of gestolen goederen gemerkt zijn en zo ja, met welk nummer;
 - het bestand van (gemerkte) gestolen goederen makkelijk 'opvraagbaar' is om te kunnen nagaan of verdachte gemerkte goederen inderdaad gestolen zijn;
 - helingbestrijding ertoe bijdraagt dat goederen onaantrekkelijk zijn voor inbrekers en helers.

Hierbij geldt bovendien dat dergelijke activiteiten bovenlokale samenwerking vereisen, zodat goederen die in plaats X worden gestolen en in plaats Y worden aangetroffen, ook kunnen worden 'teruggespoord'. In dit verband is het van belang dat er bovenlokale bestanden (liever nog één landelijk bestand) van gestolen (gemerkte) goederen bestaan die voor korpsen bevroegbaar zijn.

2.3 Koppeling doelstellingen en voorwaarden

Een precieze koppeling tussen doelstellingen en voorwaarden ontbrak in de publikatie "Goed Gemerkt; een Nederlandse variant van Operation Identification". Ten behoeve van de overall-evaluatie van merkprojecten is het van belang om deze koppeling zo duidelijk mogelijk weer te geven. Dit gebeurt aan de hand van de volgende twee schema's:

Schema 1: Voorwaarden voor het realiseren van preventieve doelstellingen

Bij dit schema passen de volgende kanttekeningen:

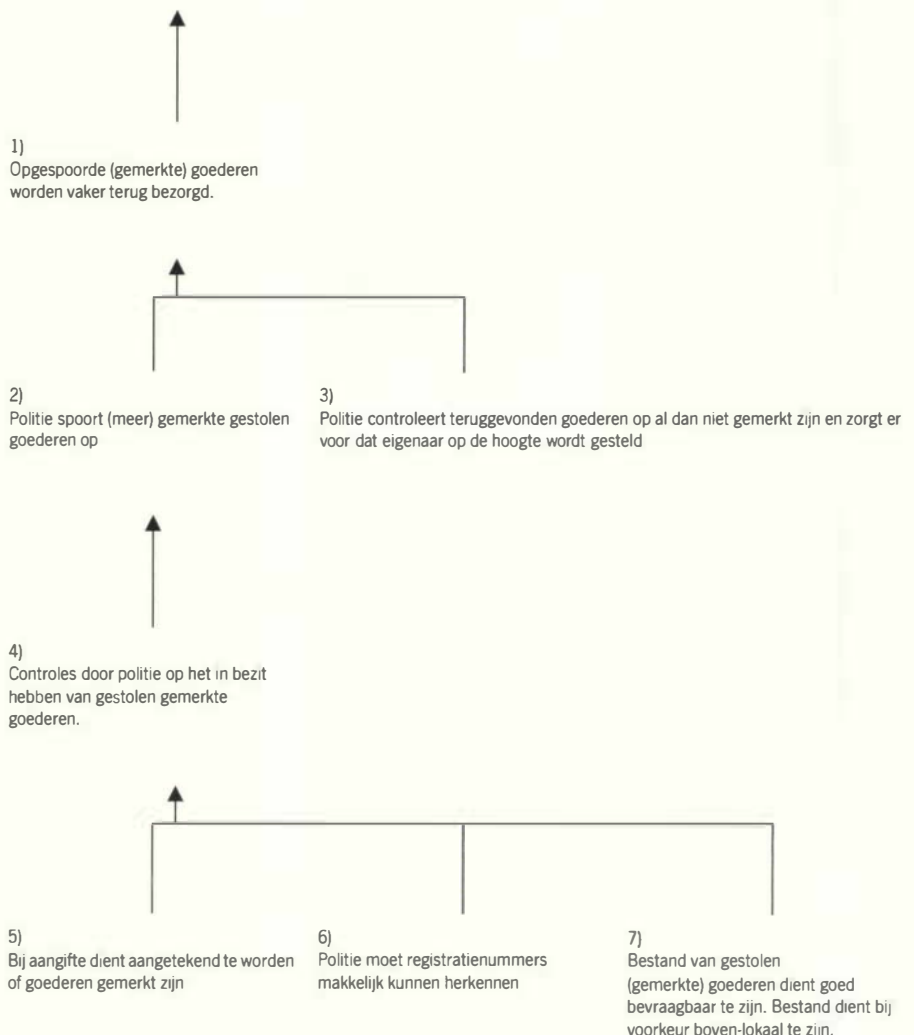
- Het is duidelijk dat het realiseren van de preventieve hoofddoelstellingen staat of valt met de mate waarin daders worden afschrikt. Daarbij dient te worden aangetekend dat als een van de voorwaarden 2 tot en met 4 niet vervuld wordt hier weinig van terecht zal komen. Maar zelfs als deze voorwaarden wel vervuld worden, is het zeer de vraag in welke mate de daders zullen worden afschrikt. Men hoeft geen psycholoog te zijn om te begrijpen dat de mogelijkheid van een waakhond een concretere en directere afschrikking vormt dan een merkteken op een televisietoestel. Bovendien hoeft het onaantrekkelijker zijn van gemerkte goederen voor daders nog geen reden te zijn om niet ergens in te breken: er kunnen immers ook niet gemerkte bezittingen (geld en cheques) worden gestolen.

- De voorwaarden 2 tot en met 4 worden op hun beurt alleen weer vervuld als de voorwaarden 5 tot en met 9 worden gerealiseerd.
De achtste voorwaarde is in de nota "Goed Gemerkt; een Nederlandse variant van Operation Identification" niet expliciet genoemd, maar daarom beslist niet minder belangrijk. Zo kunnen bijvoorbeeld bepaalde kunstvoorwerpen en sieraden alleen met een UV-stift gemerkt worden. Voor het zichtbaar maken van dergelijke merktekens moet een UV-lamp worden gebruikt, hetgeen voor opsporingsactiviteiten van de politie een extra drempel opwerpt.
- Daar komt nog als extra algemene voorwaarde bij dat er een **voldoende** aantal deelnemers moet zijn. Als dit niet het geval is, zal de politie weinig gemotiveerd zijn om bij opsporing aandacht te besteden aan het gemerkt zijn van goederen en zullen daders het merken al helemaal niet serieus nemen.

Samenvattend kan aan de hand van dit schema al worden vastgesteld dat het realiseren van de preventieve hoofddoelstellingen met projecten waarin het merken van goederen centraal staat op zijn zachtst gezegd bijzonder problematisch zal zijn.

Schema 2: Voorwaarden voor het verbeteren van terugbezorging

Verbeteren terugbezorging

Bij dit schema passen de volgende kanttekeningen:

- Voorwaarde 3 alleen is niet voldoende om de terugbezorging substantieel te verbeteren, omdat er maar weinig gemerkte goederen gevonden zullen worden als er aan de opsporingskant geen inspanningen worden verricht.
- Ook hier geldt vanzelfsprekend als algemene voorwaarde dat er een voldoende aantal deelnemers moet zijn.
- Een vergelijking met schema 1 leert dat de verbetering van de terugbezorging eenvoudiger te realiseren zal zijn dan de preventieve doelstellingen. Het verbeteren van de terugbezorging is immers uitsluitend afhankelijk van politieke inspanningen en niet van de moeilijk te beïnvloeden perceptie van daders.

Samenvattend kan worden gesteld dat in de nota "Goed Gemerkt, een Nederlandse variant van Operation Identification" de koppeling tussen doelstellingen en voorwaarden niet volledig was doorgeëxerceerd. Mede ten gevolge daarvan werd op het minst kansrijke paard (de preventieve hoofddoelstellingen) gewed.

3 Overzicht resultaten evaluatie-onderzoek merkprojecten

3.1 Het beschikbare evaluatie-onderzoek

Nadat in 1963 het merken van goederen in het Amerikaanse Monterey Park onder de term Operation Identification werd geïntroduceerd, zijn er in Amerika en (in mindere mate) Canada zeer veel van dergelijke projecten opgezet. In Amerika wordt Operation Identification zelfs gebombardeerd tot een van de 'big three crime prevention-strategies'.

Pas aan het begin van de jaren tachtig waait deze aanpak over de oceaan naar het Europese continent.

De populariteit van het (algemene) merken van goederen blijft in Europa echter ver achter bij de Verenigde Staten. In verschillende landen worden experimentele projecten opgezet, maar de resultaten hiervan geven geen aanleiding tot het op grote schaal propageren van het merken van goederen.

Het verschil in 'projectdichtheid' tussen de Verenigde Staten en Europa, weerspiegelt zich ook in het beschikbare evaluatiemateriaal.

- In Amerika is een landelijke studie verricht, die op 99 projecten betrekking heeft ⁴.
- In Europa zijn slechts drie projecten grondig geëvalueerd. Het betreft projecten in Zweden, Nederland en Engeland.

Voorts beschikken we over een verslag van de invoeringsfase van een tweede project in Nederland.

Alvorens wordt ingegaan op de resultaten van de geëvalueerde projecten, geven we een kort overzicht van de belangrijkste kenmerken van die projecten.

3.2 Kenmerken van de geëvalueerde projecten

De **Amerikaanse** studie (Heller, 1975) heeft betrekking op 99 projecten. De geselecteerde projecten zijn wat betreft geografische ligging, bevolking en urbanisatiegraad van het projectgebied representatief voor alle Operation-identification projecten die in 1974-1975 in de Verenigde Staten werden uitgevoerd. In meer dan 80% van deze projecten bleef het deelnemerspercentage onder de 10%, ondanks het feit dat de overgrote meerderheid van de huishoudens wel van het bestaan van Operation Identification op de hoogte was. De projecten, die succesvoller waren met het recruterende van deelnemers, kunnen als volgt worden gekenmerkt:

- het projectgebied was relatief klein;
- de werving was intensief, veelal via huis aan huis bezoek;
- er kon gebruik worden gemaakt van externe financiering.

⁴) Canadees onderzoek blijft hier verder buiten beschouwing. Volgens een recent literatuuronderzoek over de effectiviteit van verschillende preventiestrategieën (Rosenbaum 1988), wijzen de resultaten van Canadese projecten in dezelfde richting als het uitgebreide Amerikaanse onderzoek.

Het **Zweedse** onderzoek (Knuttsen, 1984) behandelt een project in een voorstad van Stockholm met ongeveer 3.500 huishoudens. Het project startte in 1979. De deelnemers werden hoofdzakelijk geworven door middel van informatiefolders; de merk-setjes moesten zij aanvragen bij de vereniging van huiseigenaren. Toen het project in 1982 werd stopgezet, kon 24% van de huishoudens als deelnemer worden beschouwd.

Het **Nederlandse** onderzoek (Roëll 1983 en Roëll Linckens, 1984) heeft betrekking op het proefproject dat plaatsvond in Deventer en enkele omliggende gemeenten (Diepenveen Bathmen en Gorssel). In Deventer wonen ongeveer 24.000 huishoudens, in Gorssel 4.700 en in Diepenveen en Bathmen 4.600.

Door de politie is in Diepenveen en Bathmen een vrij intensieve wervings-campagne (onder andere huis-aan-huisbezoek) gehouden. Er werd een deelnemerspercentage van ongeveer 60% bereikt. In Deventer zelf kwam (een half jaar na de start) het percentage deelnemers niet verder dan 28% en in Gorssel bleef het bij 36%. Overigens blijkt dat veel niet-deelnemers geen duidelijke reden hebben om niet mee te doen.

Het **Engelse** onderzoek (Laycock, 1985) is een evaluatie van een project in drie bij elkaar gelegen dorpjes (luisterend naar de idyllische namen Trethomas, Graig-y-Rhalla en Machen) met ruim 2200 huishoudens, in een tamelijk geïsoleerde vallei in Wales. Via huis aan huis bezoek door politie-functionarissen is een deelnemerspercentage van ruim 70% bereikt. In de campagne rond het project is sterk de nadruk gelegd op het plakken van de sticker die afficheert dat men deelneemt.

Het tweede **Nederlandse** onderzoek (Averesch en Van Bergen, 1989) is een verslag van de invoeringsfase van een project in de Eindhovense nieuwbouwwijk 'Achtse Barrier' met ongeveer 4500 huishoudens. Het merken van goederen vond hier plaats in het kader van een breder bestuurlijk preventieproject (met ondermeer voorlichtingsavonden over inbraakpreventie, aandacht voor 'enge' plekken en het verbeteren van verlichting).

Via systematisch huis aan huis bezoek door politie-functionarissen is in ruim een jaar tijd een deelnamepercentage van boven de 90% gerealiseerd. De gemiddelde kosten van het werven van deelnemers liggen op ongeveer f 15,- per deelnemer (inclusief personele kosten).

3.3 Preventieve hoofddoelstellingen

De belangrijkste evaluatieresultaten worden eerst per project op een rijtje gezet; vervolgens wordt op basis hiervan een aantal algemeen geldende conclusies getrokken.

Het **Amerikaanse** onderzoek levert het volgende beeld op:

- Het blijkt dat daders zich weinig tot niets aantrekken van het (mogelijk) gemerkt zijn van goederen bij hun keuze voor een lokatie om in te breken. Als redenen hiervoor worden gegeven: gemerkte goederen kunnen elders worden verkocht, merktekens kunnen worden veranderd, het publiek koopt alles (als de prijs maar goed is).
- In een aantal projecten wordt een daling van het slachtofferisico onder deelnemers geconstateerd. Daarbij wordt aangetekend dat dit over het algemeen projecten zijn waar ook andere maatregelen duidelijk gestimuleerd zijn en de vermindering van het slachtofferisico voor een belangrijk deel op het conto van de andere maatregelen komt.
- In geen enkel project is sprake van een algemene afname van het aantal inbraken.

Het **Zweedse** onderzoek geeft aan dat geen van de preventieve doelstellingen gerealiseerd is:

- Bij inbraken in woningen met gemerkte goederen werden die goederen (zoals televisietoestellen) even vaak gestolen als in woningen waar dergelijke goederen niet waren gemerkt. Ook hier lieten daders zich niet afschrikken door het gemerkt zijn van goederen.
- Het slachtofferrisico onder deelnemers daalde niet, net zo min als het aantal inbraken in zijn totaliteit.

Het **Nederlandse** onderzoek over het project in Deventer en randgemeenten levert eveneens een negatief beeld op ten aanzien van de preventieve doelstellingen:

- Het inbraakrisico onder deelnemers daalde niet. Integendeel, er was zelfs sprake van een lichte stijging; die stijging was evenwel iets geringer dan de stijging van het inbraakrisico bij niet-deelnemers ⁵.
Uit deze laatste constatering volgt logischerwijs dat er ook geen sprake was van een daling van het aantal inbraken in zijn totaliteit.
- Kennelijk lieten de daders zich ook hier niet afschrikken. In dit verband is de constatering relevant dat een groot deel van de deelnemers wel hun goederen hebben gemerkt, maar geen sticker hebben geplakt. Daders konden dus vaak ook niet weten of goederen al dan niet gemerkt zouden zijn.
In dergelijke gevallen is de kans op afschrikking vanzelfsprekend geheel afwezig.

Tevens is nagegaan welke goederen in het projectgebied worden gestolen en welke goederen worden gemerkt. De verschillen zijn zeer opvallend.

Tabel 1: Aard van gemerkte goederen en gestolen goederen in Deventer en omstreken

	gemerkt	gestolen
Geld en cheques	0 %	36 %
Sieraden	6 %	21 %
TV, geluids- en foto-apparatuur	61 %	16 %
Kunst en antiek	17 %	11 %
Gereedschap en fiets	13 %	5 %
Iets anders	4 %	10 %

Uit deze tabel blijkt dat het soort goederen dat het meest gestolen wordt, het minst gemerkt is (vaak is dat ook niet mogelijk). Het gemerkt zijn van goederen zal dus zeker geen garantie bieden dat daders niet zullen inbreken.

Het enige succesverhaal komt uit **Engeland**.

- Er is sprake van een daling in het totaal aantal inbraken, die geheel kan worden toegeschreven aan de vermindering van het slachtofferrisico bij deelnemers.
- Gelet op het bovenstaande kan het niet anders dat ook daders door dit project zijn afgeschrikt.

⁵) Hierbij dient gewezen te worden op een zwakte in het onderzoek: er is bij de effectmeting geen onderscheid gemaakt tussen de vier gemeentes waar het project gehouden werd. Gelet op de vrij grote verschillen in participatie tussen deze gemeenten was dit wenselijk geweest.

Bij het trekken van conclusies ten aanzien van het afschrikken van daders en het verminderen van inbraak zitten we dus met een succesverhaal tegenover een reeks van minder geslaagde projecten ⁶.

Het succes van het Engelse project is echter hoogst waarschijnlijk toe te schrijven aan enkele buitengewone gunstige omstandigheden. In een klein, geïsoleerd gelegen gebied, met dientengevolge naar alle waarschijnlijkheid een heel hoog percentage inbraken dat door **lokale inbrekers** wordt gepleegd, is de kans veel groter dat inbrekers zich door het project laten beïnvloeden. Zeker als er veel publiciteit rond het project is en ook (potentiële) daders via huis-aan-huis bezoek door politiefunctionarissen worden aangesproken.

De onderzoekster merkt dan ook op: "Als merken hier al niet werkt, dan werkt het nergens".

De overige onderzoeken maken evenwel duidelijk dat onder 'normale condities' merken eigenlijk niet of nauwelijks werkt als het gaat om de preventieve doelstellingen: het algemene niveau van inbraken daalt in geen van die projecten en als het slachtofferschap onder de deelnemers daalt, wordt dit waarschijnlijk veroorzaakt door andere preventieve maatregelen die door hen worden getroffen. De verklaring hiervoor is dat daders zich niet of nauwelijks laten afschrikken door het gemerkt zijn van goederen.

Deze belangrijke conclusie wordt door diverse andere onderzoeken (die niet de evaluatie van merkprojecten betreffen) ondersteund.

In de eerste plaats zijn er genoeg mensen die er geen moeite mee hebben om iets te kopen waar een luchtje aanzit. Zo bleek uit een onderzoek onder de Arnhemse bevolking (NIPO, 1990) dat 10% van de ondervraagden heling niet onaanvaardbaar vindt en uit een onderzoek onder Amsterdamse studenten (Homburg, 1990) blijkt dat ruim 30% van hen wel eens 'een fiets op straat heeft gekocht' (hetgeen een sterke indicatie is dat de fiets gestolen is) ⁷.

Dit betekent dat een inbreker waarschijnlijk gemerkte goederen zonder al te veel moeite kwijt kan raken.

In de tweede plaats blijkt uit interviews met 589 gedetineerden dat zij het merken van goederen de minst effectieve preventie maatregel vinden (Dinitz en Huff 1988). Ook het daderonderzoek dat momenteel in het kader van het MO-onderzoek door Bureau Criminaliteitspreventie BV wordt uitgevoerd, wijst uit dat daders zich nauwelijks laten afschrikken door het gemerkt zijn van goederen.

3.4 Terugbezorgen van gestolen goederen

In geen enkel onderzoek is aangetoond dat het merken een positieve invloed heeft op het terugbezorgen van gestolen goederen.

De verklaring hiervoor kan in vijf richtingen worden gezocht.

- Er worden nauwelijks gemerkte goederen gestolen. Dit is met name in het Engelse project het geval. Maar ook in projecten met een lage deelnamegraad zullen weinig gemerkte goederen worden gestolen.
- De politie slaagt er ondanks het merkteken niet vaker in om de oorspronkelijke eigenaar op te sporen. Dit speelt zeker bij de projecten in Amerika en Zweden een rol, omdat in deze landen identiteitsnummers als merkteken worden gebruikt.

⁶) Voor alle duidelijkheid: van het project in de Achtse Barrier kan (op dit moment) niet worden vastgesteld of er sprake is van een daling van de slachtofferkans en het aantal inbraken.

⁷) Terzijde kan hier worden opgemerkt dat deze resultaten erop kunnen duiden dat:
- studenten in Amsterdam minder scrupules hebben ten opzichte van heling dan de gemiddelde Arnhemmer;
- de houding ten opzichte van heling 'braver' is dan het feitelijk gedrag.

- De wijze waarop de politie gestolen goederen registreert is dermate onoverzichtelijk en de beschikbare menskracht daarvoor zo gering dat er nauwelijks verwacht kan worden dat de politie er in zal slagen gevonden gemerkte goederen bij eigenaren terug te krijgen. Dit argument geldt overigens het sterkst voor de Amerikaanse projecten: geautomatiseerde bestanden van gestolen goederen bestonden nog niet in die tijd en de gebruikte registratienummers maakten terugbezorgingsactiviteiten er ook niet aantrekkelijker op.
- Goederen die gemerkt zijn, worden door de politie niet vaker opgespoord dan goederen die niet gemerkt zijn. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat er in de projecten niet of nauwelijks sprake is van gerichte helingbestrijding. Dit heeft bij de politie over het algemeen een lage prioriteit. Een uitzondering hierop vormt het project in de Achtse Barrier, waar na ongeveer één jaar, waarin een aantal knelpunten overwonnen moesten worden, de helingbestrijding redelijk op gang is gekomen. Onlangs zijn twee inbrekers uit Deurne op heterdaad betrapt. Een groot deel van hun inbraken hebben zij in de Achtse Barrier gepleegd. Bij huiszoeking zijn veel goederen aangetroffen, waarvan een deel gemerkt. Dit is van belang geweest bij het rondkrijgen van de zaak. Bovendien konden bij 17 slachtoffers uit de Achtse Barrier goederen worden terugbezorgd.
- Slachtoffers van inbraak hebben er niet altijd belang bij dat hun gemerkte goederen (voor zover daar geen gevoelswaarde aan wordt gehecht) weer terug komen. In het Zweedse onderzoek wordt er op gewezen dat de verzekering over het algemeen de schade dekt en dat het voor het slachtoffer voordeliger is om bijvoorbeeld een nieuw televisietoestel te kunnen kopen dan het oude (eventueel in waarde verminderd) terug te krijgen. Ook de resultaten van de evaluatie van het project te Deventer wijzen (zij het indirect) in deze richting. Op grond van de gehouden slachtofferenquête blijkt dat er onder de totale bevolking tussen de 30 en 60 slachtoffers moeten zijn, waarvan gemerkte goederen gestolen zijn. In de aangifte gegevens van de politie komen echter maar 4 van dergelijke slachtoffers voor. Nu kan dit enerzijds worden verklaard doordat politiefunctionarissen niet vastleggen dat goederen zijn gemerkt, maar anderzijds door het achterhouden van die informatie door slachtoffers.

Samenvattend kan worden gesteld dat de derde hoofddoelstelling (verbetering en terugbezorging) in de meeste projecten niet wordt gerealiseerd omdat er onvoldoende deelnemers zijn en de politie onvoldoende opsporingsactiviteiten onderneemt.

Het project in de Achtse Barrier lijkt erop te duiden dat als aan deze voorwaarden wel wordt voldaan op het gebied van terugbezorging successen zijn te boeken.

3.5 De publieksgerichte nevendoelstellingen

In de buitenlandse onderzoeken wordt aan de nevendoelstellingen weinig aandacht besteed. Op basis van de evaluatie van de Amerikaanse projecten wordt slechts geconstateerd dat deelnemers over het algemeen een positievere houding tegenover de politie hebben dan niet-deelnemers en dat merkprojecten enige positieve invloed op die houding kunnen hebben.

In de evaluatie van het Goed-gemerkt project te Deventer en omstreken zijn de publieksgerichte doelstellingen wel uitgebreid aan de orde gekomen.

De belangrijkste resultaten luiden als volgt:

- De deelnemers aan Goed-gemerkt hadden voor de start van het project over het algemeen al een vrij grote waardering voor de politie en deze waardering bleef tijdens het project onveranderd. Opvallend genoeg nam juist de waardering bij niet-deelnemers toe. Vermoedelijk heeft de publiciteitscampagne hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. Anderzijds bleek dat politiemensen het project vaak aangrepen als middel om in contact te komen met burgers.

- De aangiftebereidheid veranderde niet.
- De bereidheid tot het treffen van preventieve maatregelen nam duidelijk toe; bij niet-deelnemers echter in sterkere mate dan bij deelnemers. Daarbij zij aangetekend dat deelnemers voor de start meer preventieve maatregelen troffen dan niet-deelnemers. Na een jaar treffen deelnemers nog steeds meer maatregelen, maar het verschil is kleiner geworden.

Ook andere publikaties geven aan dat er sprake kan zijn van een positieve invloed op de relatie tussen politie en publiek en de preventiebereidheid.

- In een enquête gehouden onder deelnemers van het project in de Eindhovense buurt 'Achtse Barrier' blijkt dat 39,5% van mening is dat de relatie tussen politie en publiek door het project verbeterd is ⁸. Overigens gaat het hier (vrijwel) alleen om deelnemers; hetgeen ook logisch is omdat – in tegenstelling tot het project te Deventer en omstreken – (vrijwel) alle bewoners aan het project meedoen.

In het Engelse project bleek dat de politie bij haar huis-aan-huisbezoeken in het kader van het project positieve reacties ontving; ook op council-estates, waarvan de politie het idee had dat er ook lokale inbrekers woonden.

- In de Achtse Barrier bleek 16% van de geïnterviewde deelnemers naar aanleiding van het met de merk-koffer uitgereikte foldermateriaal andere inbraakpreventie maatregelen te hebben getroffen.

Op basis van deze resultaten kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Er is geen invloed van merkprojecten op aangiftebereidheid voor inbraak aantoonbaar. Dit is ook niet zo vreemd omdat het aangiftepercentage voor dit delict vrij hoog ligt en omdat de belangrijkste reden om geen aangifte van inbraak te doen gelegen is in het feit dat de dader niet binnen is geweest c.q. dat er niets gestolen is.
- De relatie tussen politie en publiek kan positief worden beïnvloed via algemene merkprojecten. Waarschijnlijk dragen vooral de publiciteit rond het merken en huis-aan-huis bezoeken van politie-functionarissen hiertoe bij.
- Bij merkprojecten kan de bereidheid om (andere) preventieve maatregelen te treffen worden vergroot. Hierbij speelt de publiciteit rond het merken en het geven van informatie over andere preventieve maatregelen een belangrijke rol.

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het merken van goederen werkt als middel voor de politie om public-relations te bedrijven. Daarbij moet echter wel worden bedacht dat dit ook zijn beperkingen heeft: op een gegeven moment is 'het nieuwtje er wel af' en zal de belangstelling van pers en publiek verflauwen.

⁸) Hierbij moet wel worden aangetekend dat de vraagstelling in deze enquête nogal suggestief was en daarmee het positieve resultaat ten dele kan verklaren.

4 Conclusies en toekomstig beleid

Conclusies

De preventieve hoofddoelstellingen worden in projecten waar het merken van goederen centraal staat over het algemeen niet gerealiseerd. Vermindering van slachtofferrisico onder deelnemers wordt weliswaar in een aantal Amerikaanse projecten gerealiseerd, maar dat wordt verklaard door andere preventieve maatregelen die men heeft getroffen. Slechts in één project (in drie kleine dorpjes in Wales) werd van een daling van het algemene niveau van inbraken melding gemaakt. De omstandigheden in dit project waren echter zeer uitzonderlijk (zeer geïsoleerde ligging en waarschijnlijk hoofdzakelijk lokale daders).

De twee belangrijkste oorzaken voor het onder 'normale omstandigheden' uitblijven van succes van het merken kunnen als volgt worden samengevat:

- Er worden slechts in weinig projecten voldoende deelnemers gerecruteerd. Dit lukt alleen als het projectgebied klein is (een wijk van een stad of een dorp) en een zeer intensieve wervingscampagne wordt gevoerd met huis-aan-huis-bezoek en veel publiciteit. De noodzaak voor een intensieve wervingscampagne is overigens verklaarbaar uit de drempels die bij de bevolking ten aanzien van het merken van hun goederen bestaan. Belangrijkste drempels zijn: de tijd die het kost om goederen te merken, de twijfel aan het nut van merken en de angst voor beschadiging van goederen.
- Daders worden niet of nauwelijks afgeschrikt door het gemerkt zijn van goederen. De voorwaarden (zie schema 1) daarvoor zijn in de onderzochte projecten ook zelden allen gerealiseerd.

Zelfs al zouden deze voorwaarden wel gerealiseerd zijn, is het zeer de vraag of dit tot een daling van het aantal inbraken zou leiden, omdat goederen die niet of moeilijk gemerkt kunnen worden voor inbrekers het meest aantrekkelijk blijken te zijn (geld/cheques).

Het verbeteren van de terugbezorging van gestolen goederen wordt in de meeste projecten niet gerealiseerd. De voor de Nederlandse situatie belangrijkste reden is dat helingbestrijding bij de politie een lage prioriteit heeft en derhalve van de opsporing c.q. terugbezorging bij de eigenaar van gestolen gemerkte goederen weinig terecht komt. Als hier wel aandacht aan wordt besteed, zoals in het project in de Achtse Barrier (waar overigens ook een zeer groot aantal deelnemers is gerecruteerd) blijkt echter dat er op dit punt wel degelijk resultaten zijn te boeken.

De nevendoelstellingen, met name het vergroten van de preventiebereidheid en het verbeteren van de relatie politie-publiek, blijken in een aantal projecten gerealiseerd te worden. Het bereiken van deze nevendoelstellingen vormt echter onvoldoende legitimatie om het merken van goederen te propageren. Als bovendien op langere termijn blijkt dat met het merken van goederen weinig wordt bereikt, dan kan de aanvankelijk toegenomen waardering weer inzakken of zelfs omslaan.

Toekomstig beleid

Op basis van deze conclusies zal de Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven het merken van goederen alleen ondersteunen indien deze merkactiviteiten passen in een geïntegreerde aanpak van de inbraakproblematiek. Het merken van goederen biedt immers geen enkele garantie dat een woning onaantrekkelijker wordt voor een inbreker; dat kan alleen door middel van andere preventieve maatregelen worden gerealiseerd. Met name projecten volgens een geïntegreerde aanpak, die zich laat kenmerken door een breed spectrum van maatregelen, kunnen een duidelijk remmend effect op het aantal inbraken in woonwijken hebben. Voorbeelden van een dergelijke aanpak zijn bijvoorbeeld het buurtpreventieproject in Arnhem (Proefproject buurtpreventie in Arnhem, Eindrapport 1988) en het Kirkholt inbraak-preventieproject in Rochdale (Forrester 1988). Het merken van goederen maakte overigens een (bescheiden) onderdeel uit van deze beide projecten.

Het merken van goederen moet derhalve als aanvullende maatregel worden beschouwd: als een inbraak ondanks andere preventieve maatregelen slaagt, dan kan het gemerkt zijn van goederen een essentieel handvat vormen voor opsporing en terugbezorging.

Daarbij dient wel in acht te worden genomen dat op dit punt alleen resultaten te verwachten zijn als een voldoende hoog deelnamepercentage wordt bereikt en de betrokken korpsleidingen voldoende prioriteit geven aan de activiteiten die in het kader van opsporing en terugbezorging noodzakelijk zijn.

Een dergelijke opvatting van het merken van goederen sluit ook aan bij de visie van de Werkgroep Helingbestrijding van de Recherche Advies Commissie, die in 1987 haar eindrapport heeft uitgebracht. Ook in een project in West-Berlijn vormt het stimuleren van het merken van goederen slechts één van de maatregelen om de helingbestrijding te kunnen verbeteren (Pahl 1986).

Als in een toekomstig project het merken van goederen wordt gepropageerd dan zal er dus door de politie ruim aandacht moeten worden geschonken aan helingbestrijding. Daarbij dient met de volgende drie aspecten rekening te worden gehouden.

- Het merken zelf dient zo min mogelijk beslag te leggen op de menskracht van de politie. De projecten in Arnhem en Rochdale tonen aan dat voor het recruterende van deelnemers ook uitstekend gebruik kan worden gemaakt van vrijwilligers.
- De geografische afgrenzing van een gebied, waar merken als aanvullende maatregel wordt ingevoerd, zal in principe gebaseerd moeten zijn op de helingcircuits, waar de te merken goederen in terecht komen.
- Aangezien de politie, binnen haar huidige prioriteitstelling, over het algemeen niet aan een gerichte helingbestrijding toekomt, verdient het aanbeveling om andere functionarissen in te schakelen bij bepaalde activiteiten zoals de controle van registers bij GRUTHOK-kers.

Hierbij kan gedacht worden aan de in aantocht zijnde politie-assistenten, maar ook aan stadswachten en andere functioneel toezichthouders. In artikel 203 van de gemeentewet kunnen immers ambtenaren worden aangewezen, die de bevoegdheid krijgen de registers te controleren. Als hiertoe wordt overgegaan, zal de Algemene Politie Verordening ook vaak aangepast moeten worden.

In de toekomst zal het LBVM activiteiten gericht op het stimuleren van het merken van goederen echter alleen ondersteunen als aan de volgende criteria wordt voldaan:

- het merken van goederen onderdeel uitmaakt van een geïntegreerde aanpak van inbraak;
- het merken van goederen niet of nauwelijks beslag legt op menskracht van de politie;
- er inzicht bestaat in de helingcircuits waar gestolen goederen in terecht komen;
- de geografische afgrenzing van het gebied waar het merken van goederen wordt ingevoerd, gebaseerd is op bovenbedoelde helingcircuits;
- er door politie en andere betrokken organisaties voldoende capaciteit wordt vrijgemaakt voor helingbestrijding en opsporing van gestolen (gemerkte) goederen.

Het toekomstige beleid zal er mede op gericht zijn meer aandacht te vragen voor het bestrijden van de heling problematiek. In de loop van 1991 zal de Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven voorstellen doen voor een preventieve aanpak van de heling problematiek. In 1992 zullen nieuwe helingbepalingen kracht van wet krijgen. Het merken van goederen kan bijdragen aan de helingbestrijding, i.c. het identificeren van goederen als afkomstig van diefstal. Merken van goederen en helingbestrijding dienen dan ook hand in hand te gaan. Merken zonder goede aanpak van het helingcircuit leidt niet of nauwelijks tot het terugdringen van diefstal en inbraak. Het merken van goederen is in het verleden te zeer als een 'wondermiddel' beschouwd. Het is eerder slechts een – zinvolle – aanvullende maatregel. Merken kan pas werken als de andere (hoofd)maatregelen ook worden genomen.

Literatuurlijst

Averesch, E. en H. van Bergen

1989 *Merk wat je hebt: onderzoek naar opzet, uitvoering en resultaten van de actie merk wat je hebt.* Gemeentepolitie Eindhoven Afdeling Voorkoming Misdrijven, Eindhoven.

Burik van, A.E. en A.G. van Dijk

1988 *Proefproject buurtpreventie in Arnhem Eindrapport*

Dinitz, S. en Huff, R.C.

1988 *the Figgie report part VI: the business of crime: the criminal perspective,* Richmond.

Forrester, D., M. Chatteton en K. Pease

1988 *The Kirkholt burglary prevention project Rochdale,* Crime prevention unit paper 13 London.

Heller, N.B., W.W. Stenzel, A.D. Gill et al.

1975 *National evaluation program; operation identification projects; assessment of effectiveness.* Washington D.C., U.S. Department of Justice, Law enforcement assistance administration.

Homburg, G.H.J., P.H. Renooy en E. van Straten

1990 *Profijt van criminaliteit; fietsendiefstal en heling in de horeca in Amsterdam.* Regioplan, Amsterdam.

Knuttsen, J.

1984 *Operation identification; a means of burglary prevention?* Stockholm, National council for crime prevention, research division. Summaries of reports, nr. 3, 1984.

Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven,

1982 *Goed Gemerkt.* Een Nederlandse variant van Operation Identification. 's-Gravenhage.

Laycock, G.

1985 *Property marking: a deterrent to domestic burglary?* Crime Prevention Unit: paper 3, Home Office, London.

NIPO

1990 *Onderzoek heling-campagne (nulmeting).* Amsterdam.

Pahl, A.

1986 *Schlimmer als der Stehler* Kriminalistik nr. 3 1986.

Roëll, A.

1983 *Goed gemerkt, een actie ter bestrijding van inbraak en diefstal, een eerste evaluatie,* WODC Den Haag

Roëll, A. en P.J. Linckens

1984 *'Goed Gemerkt'; een nieuwe manier van inbraakpreventie?*
 's-Gravenhage, WODC.

Rosenbaum, D.P.

1988 *Community crime prevention: a review and synthesis of the literature.*
 Justice Quarterly nr. 5.

Werkgroep Helingbestrijding Recherche Advies Commissie

1987 *Helingbestrijding.* 's-Gravenhage.

**Voorkoming
misdrijven**

'n Zaak van de politie én u